

**רשימת ספרי "בן מלך"
שיצאו לאור עד עתה:**

- חתומות
- ספירת העמר ותח
- הסוכות
- ימי הביניים - גלות ואסלה
- ימים נראים
- חתומות
- תומה
- ימי הפרים
- הגדה של פסח
- בעניני מצוות המדיניות
- שמקור
- תומה ומסדר
- שיר הערבים
- שבת דרוש
- מדרש ומסור
- שמענו עונה
- ענינים בש"ס ובהלכה
- זמירת שביב
- טקולוג הקלותו שיעורים
- בראשית ח"א - סמארי
- סמארי בראשית-תח
- בראשית ח"ב - תל
- קל-מולדת
- בראשית ח"ג - רבא-וידו
- שנת-תח - שנת-גמלח
- שנת ח"ב - סמארי מנבא
- ידו-מסמכים
- שנת ח"ג - ידו-מסמך
- יקרא ח"א - יקרא-מנוע
- יקרא ח"ב - יקרא-מנוע
- מנבא ח"א - מנבא-סלח
- מנבא ח"ב - קורח-מסע
- זכריה ח"א - זכריה-ח"א

תנן להשיג: mechonbennelch@gmail.com
 בארז"ב תנן להשיג: sales@yefenofbooks.com | Warehouse: 8482450220

עוז להעמיד עצמו בסכנה זו, אשר בעטיה היה עלול להיענש בחומרה ולהוציא כל שכרו בהפסדו. וכיצד באמת הוטב הדבר בעיני פרעה, שאדם שלא נתבקש כלל להשמיע את דעתו יתיימר ליעיץ למלך מה יעשה ומה יפעל. [ועיין ב'אור החיים' מה שפירש בזה].

ונראה כי עצה זו שנתן יוסף לפני פרעה, לא היתה כהמלצה מעשית גרידא, אלא היא מהוה חלק בלתי נפרד מפתרון החלום. שהרי כל יסודו של הפתרון נעוץ בכך, שהקב"ה מגלה לפרעה את אשר

בגליון
פרשת מקץ

ביאורי פסוקים..... עמוד 1

◆◆◆

היכל השבת

תפארת גדולה ועטרת ישועה..... עמוד 6

◆◆◆

חכמה ומוסר

תפילה - עבודת הלב..... עמוד 9

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם, וישיתוהו על ארץ מצרים (מא, לג)

לאחר שפתר יוסף את חלומותיו של פרעה, לפיהן עתידות לבוא שבע שנות וואחריהן שבע שנות רעב, הריהו מוסיף ומייעץ לו איזוהי הדרך הישרה לקדם את פני הבאות, להתחיל בצבירת בר בשנות השובע, ולמנות אדם בעל התכונות המתאימות לנצח על המלאכה הגדולה.

והנה השאלה עולה מאליה, מי ביקש זאת מידו, ליעץ למלכות כדת מה לעשות, והרי לא הביאוהו לפני פרעה כיועץ או כחכם הראוי להימנות בין חכמי המלך, אלא הריצוהו מן הבור כאסיר הנמק בבית האסורים, 'נער עברי עבד לשר הטבחים', שנתגלה על ידי שר המשקים כמי שכוחו יפה בפתרון חלומות, ולכאורה, מעבר לפתרון החלום עצמו, לא היה ראוי לו להוסיף דבר מדעתו.

והרמב"ן פירש - 'ואמר יוסף כל זה בעבור שיבחרו אותו, כי החכם עיניו בראשו'.

אולם עדיין אין זה מספיק ליישב את התמיהה, כיון שמצד פרעה וגיונוני המלכות אין ראוי לו לומר דבר שלא נתבקש אליו. והרי לכאורה נחשב הדבר כעזות וחוצפה כלפי המלכות, וכיצד הרהיב יוסף

מנהג השבוע

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גיליון זה נודבו לזכיו הרבים ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו מתומכי מכוננו ה"ה הרב **בנימין זאב קירשנבוים** שליט"א

לרגל הולדת הבן למזל"ט

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה לראות ברכה והצלחה בכל אשר יבנו

להנצחת ותרומות "פרנס השבוע/החדש" אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל: 054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל: 052-7616048

לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הגנו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של
מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' זצוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים לאור
כל גנזי תורתנו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את הכרכים
הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני כלל
שוחרי התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה
עדיין לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחודשו.
נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור התורה
לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה
פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים
לדבר המצווה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים

'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרישת השבוע - ובעניינא דינמא

שמעו ותחי נפשכם

ויזו רצון שנובה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
התגולה

הודעה חשובה ומשמחת
לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

- ספרים
- למען השנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ופירושים
- על המורה הנסיון הורה
- שיעורים
- על הש"ס
- סדר
- המת ומחשבת
- ביאורי סוחר
- סדר
- אמנה ומחוק
- מגאן
- תורה ודעת
- אמרים
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מיתעיה מכון

שיעורים 94 עוקב מכתב

עבודת השנה בבתי מוסד
לשמוק סיקוריו רבני
מחולקים לפי נשאים
בכל התחומים

הכשרת ספרו בן מלך
בתיבת המסורת בבתי חלום

מלפון התגולה: 054-8422488
כתובת: ארזות ישראל 1/9

ביתר עילית
קניית מכתב לפי סעיף 46

לתיבת הארית
mechonbenmelech@gmail.com

אוצרות
בן מלך

נבון וחכם כמוך - לקיים בעצמך את המתחייב
מפתרונך.

* * *

**ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו, ויתן אותה על
יד יוסף, וילבש אותו בגדי שש, וישם רביד הזהב
על צוארו. וירכב אותו במרכבת המשנה אשר
לו, ויקראו לפניו אברך, ונתון אותו על כל ארץ
מצרים** (מא, מב-מג)

במדרש - 'אמר רבי שמעון בן גמליאל, יוסף
משלו נתנו לו, פיו שלא נשק בעבירה 'ועל פיך ישק
כל עמי', גופו שלא נגע בעבירה 'וילבש אותו בגדי
שש', צוארו שלא הרכין לעבירה, 'וישם רביד הזהב
על צוארו', ידיו שלא משמשו בעבירה, 'ויסר המלך
את טבעתו מעל ידו', 'ויתן אותה על יד יוסף', רגליו
שלא פסעו בעבירה, 'יתון וירכבו על קרוכין, 'וירכב
אותו במרכבת המשנה אשר לו', מחשבה שלא
חשבה בעבירה, תבוא ותקרא חכמה, 'ויקראו לפניו
אברך' אב בחכמה ורך בשנים' (ב"ר ז, א).

פרשיות אלו מלמדים אותנו את דרכי ההנהגה
האלוקית בבריאה, וכפי שכבר הארכנו במקו"א כי
בעוד שהתקופה הראשונה של האבות, ימי אברהם
ויצחק באו ללמדנו את אופי ההנהגה הגלויה
והעל-טבעית, בהם פועל ה' לעיתים בעולם,
כדי לגלות את זרועו ולהוכיח לפני הנבראים
את מציאות אלוקותו. הרי בתקופות של יעקב
ובמיוחד בחיי הבנים - השבטים, היתה ההנהגה
וההשגחה העליונה מוסתרת ומלוכדת בדרכו של
עולם הטבעי, אמנם על ידם סיבב הקב"ה מהלכים
עצומים אשר הכינו את המציאות ליעודים
הנשגבים המיועדים לה. ותקופה זו מלמדת כי גם
המאורעות שאין בהם ניסים על טבעיים, ונראים
בעת התרחשותם כדרכו של עולם, אולם המתבונן
בהם כעבור זמן במבט כולל, נוכח לראות כי הכל
הוא הנהגה אלוקית מושגחת ומדוקדקת. וכדכתיב
- 'מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה' (תהילים
קז, מג).

והנה אחד היסודות של הנהגת ה' הוא ההנהגה
של 'מידה כנגד מידה', ומצינו זאת כמה פעמים
בפרשיות אלו, שיש שהאדם פועל כרצון ה', ועבור

הוא חושב לעשות, וכפי שיוסף פותח דבריו: 'אשר
האלוקים עושה הראה את פרעה'. ועתה מוסיף
יוסף ומפרש מדוע הוא מראה זאת לפרעה - לא
לשם ידיעה בלבד, אלא משום שפרעה הוא המלך
השולט על העם ועל הארץ, והוא בעל הסמכות
והאחריות לפעול ולהכריז על חימוש הארץ, ובכלל
זה למנות את האנשים המתאימים שיעסקו בהכנת
הארץ לקראת הבאות. זו היא אפוא השלמת כוונת
החלום, כי לא לחינם התגלה החלום לפרעה, אלא
כדי להורות לו שעליו חלה החובה לקום ולעשות
מעשה, מתוקף תפקידו כמלך.

ויש להוכיח כן ממה שנאמר בסיום דברי יוסף
(פסוקים לז-לח) 'וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל
עבדיו. ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש
אשר רוח אלוקים בו'.

ולפי זה גם תבוא על ביאורה תשובתו של
פרעה ליוסף - 'ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע
אלוקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך'.
ופירש רש"י - 'אין נבון וחכם כמוך - לבקש איש
נבון וחכם שאמרת, לא נמצא כמוך'. כלומר, לא
נתכוון פרעה לדברי שבח בעלמא, אלא לומר לו,
כי הוא הוא האיש החכם והנבון אשר הפתרון כיוון
אליו. ולכן - 'אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק
כל עמי'.

ורבים מן המפרשים נתקשו בפשר הדבר, כי
לכאורה מה ענין זה אצל זה, כלום הצלחתו של
יוסף בפתרון החלום מעידה בהכרח על התאמתו
לתפקיד זה, והלא שתי חכמות נפרדות לחלוטין הן,
ולא מן הנמנע הוא שחכמת הפתרון ניתנה ליוסף,
בעוד שהיכולת להוציא אל הפועל לא ניתנה
דווקא לו.

אלא לפי האמור יבואר, כי אף מינויו של
יוסף נובע מאותו הטעם, שכן, כדרך שפתר יוסף
שעצם התגלות החלום אל פרעה, מורה על כך
שהדרך להתגבר עליו תלויה בו דווקא. הרי על
אותו המשקל הקיש פרעה, כי גם ליוסף לא נזדמן
הפתרון לחינם, ואם סיבב האלוקים שיוסף ישכיל
לפתור את החלום, אות הוא שאף ייטיב לפתור
את המציאות שעליה מעיד החלום, ואם כן - אין

ועוד כתב - 'כי יש לתמוה אחר שעמד יוסף במצרים ימים רבים והיה פקיד ונגיד בבית שר גדול במצרים, איך לא שלח כתב אחד לאביו להודיעו ולנחמו, כי מצרים קרוב לחברון כששה ימים, ואילו היה מהלך שנה היה ראוי להודיעו לכבוד אביו, ויקר פדיון נפשו ויפדנו ברוב ממון'.

והנה הרמב"ן יישב כל זאת על פי דרכו, שכיון שעדיין לא נתקיימו החלומות שישתחוו אליו כולם, על כן המתין כל אותם השנים לראות איך יפול הדבר, וכאשר באו האחים למצרים וראה אותם, חשב תחבולות אלו להעליל עליהם, כדי שיביאו גם בנימין אחיו, וכתב שכל העניינים האלה היו ביוסף מחכמתו בפתרון החלומות, שעשה והשתדל בחכמתו כדי שיתקיימו החלומות כאשר חזה אותם מתחילה.

ועל פי זה פירש את הכתוב ו'יזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם', כלומר שכיון שזכר את מה שהובטח לו מן השמים באותם חלומות, על כן פעל להביאם לידי מימוש.

אולם דבריו צ"ע, כי חלום אינו הוראה אלא גילוי העתידות, ואפילו נבואה לכאורה אינו מוטל על האדם להוציאו לפועל, ואין בזה מצוה לקיימו, אלא לדעת שבוודאי הדבר יהיה ויקום מאליו כאשר דיבר ה', ודברו לא ישוב ריקם, ולו נתכנו עלילות, ואינו צריך סיוע על ידי מעשי הנבאים. [וכן תמה ב'כלי יקר' כאן, אם ירצה ה' בקיומם המה יתקיימו מעצמם ויוסף מה פעל].

יש שכתבו שהיה רצונו להעניש את אחיו, ולתת להם גמול מעשי ידיהם אשר עשו עמו, וכן הזכיר הרמב"ן פירוש זה בדבריו 'ואף אם היה רצונו לצער את אחיו קצת'. ובאור החיים כתב שנתכוון לכפר עוונם, [וכן כתב ב'כלי יקר' - 'ומה שציער את אחיו, עשה כל זה למרק עוונם במה שמכרו אחיהם וגדול עוונם מנשוא, וצריכין מירוק יסורין מידה כנגד מידה'].

וגם זה תמוה, כי המשפט לאוקים הוא אשר לו נקם ושילם, ואין לו לאדם לקחת לעצמו מאנני המשפט והכפרה לצער את שונאיו בכדי לכפר עליהם, ואדרבה, זו הנקמה שאסרה תורה בין בני

זאת לכאורה מקריב ומוותר על דבר שהיה בידו להשיג עבור עצמו, ולאחר זמן מתברר שאדרבה דווקא על ידי מעשה הוויתור שלו זכה להשיג את אותו הדבר. וכן להיפך כאשר האדם חוטא ופועל נגד רצון ה', בכדי להשיג דבר מה, בסופו של דבר הוא מפסיד זאת גם אם הדבר היה מיועד לו.

וזאת ראינו בעליל, בהיות יוסף עבד בבית פוטיפר, כאשר עמד לפניו נסיון אשר היה אמור לחרוץ דינו לשבט או לחסד, כי היתה זו אשת אדוניו אשר בוודאי יש לאל ידה לעשות לו טוב או רע. ועם זאת עמד בנסיון, ואכן כתוצאה מכך השליכו פוטיפר לבור בית האסורים, מתוך מחשבה שהוא משפיל בכך את מעמדו עד אפס תקוה, אך עצת ה' היא תקום, כי דווקא השפלה יתירה זו - היא אשר זימנה לו את שרי פרעה ופתרון חלומותיהם, וזו אשר העלתה אותו בסופו של דבר מבירא עמיקתא לאיגרא רמא.

* * *

וירא יוסף את אחיו ויכירם, ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות, ויאמר אלהם מאין באתם, ויאמרו מארץ כנען לשבר אוכל. ויכר יוסף את אחיו, והם לא הכירוהו. ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם, ויאמר אליהם מרגלים אתם, לראות את ערות הארץ באתם (מב, ז-ט)

הרבה דנו המפרשים בפרשה זו, מדוע לא התוודע יוסף אל אחיו תיכף בשעת בואם למצרים, אלא התנכר להם וציערם בעלילות רבות, באמרו אליהם כי מרגלים הם. כן יש לתמוה, כי הלא בכל העת ההיא היה סבור יעקב שיוסף מת, ומדוע אפוא לא שלח יוסף להודיע לאביו כי עודנו חי, והעלו בזה המפרשים הרבה דרכים על פי הדרש.

ועיין ברמב"ן כאן שהעלה בארוכה את התמיהה בזה - 'ולולי כן היה יוסף חוטא חטא גדול לצער את אביו ולהעמידו ימים רבים בשכול ואבל על שמעון ועליו, ואף אם היה רצונו לצער את אחיו קצת, איך לא יחמול על שיבת אביו, אבל את הכל עשה יפה בעתו לקיים החלומות כי ידע שיתקיימו באמת'.

ישראל. וכמו שאמר יוסף בעצמו לאחיו אחר מיתת אביו, ככתוב בפרשת ויחי (ג, ט) - 'ויאמר אליהם יוסף אל תיראו, כי התחת אלוקים אני'.

והנראה בזה, דהיינו משום שנוכח יוסף לראות שבעיני האחים נגזר דתו להרחיקו מהם, ולא נרתעו אפילו מלהמיתו לשם כך, ומנעו עצמם מהריגתו רק משום שמצאו דרך להרחיקו מהמשפחה על ידי מכירתו לעבדות. ועל כן היה יוסף חושש מאחיו, שמא מחזיקים הם עדיין בדעה כי מוכרחים הם להיפטר ממנו, לפיכך לא שלח לבית אביו כל אות חיים, כי היה ירא כי כאשר יודע להם שאביו מבקש להשיבו אליו, יבקשו דרכים נוספות להיפטר ממנו, ולשם כך אפילו יתנכלו להמיתו. ולמרות כל מעמדו הנכבד, עדיין חשש כי ימצאו את הדרך לפגוע בו. ומשום כך היה מוכרח מטעם פיקוח נפש, להימנע מלהודיע לאביו אף שהיה בצער גדול ובשכול.

ומאותו הטעם, גם כאשר באו אחיו לשבר אוכל במצרים עדיין היה חושש ממה שיעשו עמו. ומה שכתוב - 'ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם' - היינו את כל אשר קרהו בעטיים של אותם חלומות - ולא אמר 'את החלומות' לבד, אלא 'אשר חלם להם', כלומר שזכר כיצד סיפר להם את החלומות, וידע שהחלומות הם שגרמו להם לשנאה הגדולה, וכמו שאמרו כאשר נמנו וגמרו להרגו 'הנה בעל החלומות הזה בא' (לז, ט).

ומשום כך עדיין חשש יוסף מפניהם ונמנע מלחשוף את עצמו, בטרם יתברר לו נכונה כי חלפה הסכנה וכבר אינם עומדים עוד בדעתם הראשונה, על כן גמר בלבו לעכב אותם אצלו בעלילות שונות, כדי שיוכל לתהות על קנקנם, ולדלות מתוך דבריהם רמזים אודותיו ועל דבר מכירתו.

ואכן לאחר שאמר להם 'מרגלים אתם', ואסר אותם במשמר שלושת ימים, ולאחר שהוציאם לחפשי עדיין עיכב בידו את שמעון והתנה את שחרורו בהבאת בנימין, או אז הגיע לאזניו את אשר איווה לשמוע - 'ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה

הזאת, ויען ראובן אותם לאמר הלוא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש' (כא-כב).

מתוך הדברים הללו נמצא יוסף למד, כי אחיו מתחרטים על המעשה, ורואים בכך אשמה.

ונראה עוד, שסבר לבחון את מסירותם לבנימין שהוא מבני רחל, כי שיער בדעתו שכאשר נעדר הוא מבית אביו, העביר יעקב את אהבתו המיוחדת יתר על שאר הבנים לבנימין שאף הוא מבני רחל. ובאם עדיין עומדים הם על דעתם בקנאתם ושנאתם הישנה, יש להניח ששנאה זו תהיה מופנית עתה כלפי בנימין, ואם כן כאשר יבקש מהם להביא את בנימין, יביאו אותו אליו בנקל, ואדרבה יהיו שמחים להביאו כדי שיהא גורלו כגורל יוסף אחיו.

אך מצד שני היתה תקוותו, כי לאחר מכירתו כאשר יוכחו אחיו לראות את גודל השבר והצער של אביו, התחרטו על מעשיהם, ולו מפני צער אביהם, ובאופן כזה בוודאי לא ישנאו את בנימין, ואדרבה יחששו מאד מלקחת אותו, ויכירו באהבה המיוחדת שרוחש לו אביו. ואכן כך היה שנמנעו האחים מלהסכים לעצתו של יוסף שאחד ילך להביא את בנימין, מתוך ידיעתם את גודל צער אביהם על כך. וכן אחר כך התמהמהו מלרדת מחמת קושי זה שלא הסכים יעקב שבנימין יעזוב אותו. ובזה ידע יוסף כי לא יבקשו אחיו להרגו, ויהיה להם לרצון להביאו לפני אביו להחיות את נפשו.

אך עדיין לא הסתפק יוסף בכך, ולא עמד על דעת אחיו בבירור מוחלט, אלא לאחר פרשת מציאת הגביע באמתחת בנימין, כאשר ניגש אליו יהודה ותינה בפניו את קורות בית אביו וצערו הגדול - 'ויצא האחד מאתי ואומר אך טרוף טורף ולא ראיתי עד הנה, ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם את שיבתי ברעה שאולה. ועתה כבואי אל עבדך אבי והנער איננו אתנו, ונפשו קשורה בנפשו וגו' כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי, פן אראה ברע אשר ימצא את אבי' (מד, כח-לד) - או אז הוסר הספק כליל מלב יוסף, ולנוכח דברים אלו ידע כי שלמים האחים

במשפחה. וכפי שביארנו שתחילה התנכר אליהם ודיבר אתם קשות ונתנם בבית הסוהר, ותבע מהם להביא את בנימין, כדי שיוכל להיווכח האם אין סכנה עבורו להתגלות אליהם. וכל המעשים הללו נועדו לבחון האם יש בהם רחמים ודאגה לבנימין אחיהם בן רחל, והאם חוששים הם על צער יעקב אביהם.

ועל דרך זה יש לומר שביקש להיות איתם גם במצב של סעודה וקירוב דעת, שעל ידי זה יהא בידו עוד דרך לתהות על קנקנם, ובפרט אם יביאם לידי שכרות, כי 'כנס יין יצא סוד', ואכן כך היה 'וישתו וישכרו עמו' (פסוק לד).

ונראה שבנוסף לזה נתעורר בו רגש האחוה, והיה חפץ גם להתנהג עמהם כאחים להראות להם פנים שוחקות ולהוכיח כלפיהם ביטויי רגשי ידידות.

ובפרט בשלב זה, שכבר היה במעשיהם קצת הוכחה לדאגתם לבנימין ולאביהם, ובמיוחד כששמע אותם מפורש מצטערים על מעשיהם במכירתו 'אבל אשמים אנחנו'. ואף שעדיין ביקש לברר את הדברים היטב, כמו שעשה בהמשך בנתינת הגביע בכליו של בנימין. אולם כבר החל לעשות פעולות של שלום ופיוס. ומלבד שדיבר אליהם לשלום גם ישב עמהם לסעודה, עד כדי 'וישתו וישכרו עמו', בבחינת 'גדולה לגימה וכו' שמקרבת את הרחוקים' (סנהדרין קג:).

בדעתם, ולעולם לא ישובו לעשות אשר חשבו עליו בתחילה, ואשר לכן השעה כשירה להתוודע אליהם. וכן מצינו במדרש - 'וכיון שראה יוסף שמסר יהודה נפשו על בנימין, הכיר צדקות אחיו והתוודע להם' (במדב"ר יד, ז).

* * *

וירא יוסף אתם את בנימין, ויאמר לאשר על ביתו, הבא את האנשים הביתה וטבוח טבח והכן, כי אתי יאכלו האנשים בצהרים (מג, טז)

צריך ביאור טעם הדבר שהתנהל עמהם ביחס הפכפך מן הקצה אל הקצה, תחילה כשבאו מתנכר אליהם ומדבר עמהם קשות ונתנם לבית הסוהר, וכאשר הם שבים, הוא מקבלם בסבר פנים יפות ומיישב את לבם, ומזמינם לסעודה ואוכל עמהם בחדווה ובטוב לבב, ונושא משאת מאת פני האדון. בעוד שבסיום הסעודה הוא שוב מתנכל אליהם בעלילות שווא והכנסת הגביע לאמתחתם.

ולא מסתבר לומר שגם מה שהראה להם פיוס וסבר פנים יפות היה בכדי להתעלל ולשחק עמהם, וכבר ביארנו לעיל שלא עלה על דעתו כלל להתנקם בהם.

ונראה לפרש הענין על פי המבואר שם, בכללות מהלך פעולותיו של יוסף, שכל מעשיו היו מיועדים להכשיר את הקרקע בכדי לראות האם יוכל להתוודע אל אחיו, ולאחות את הקרעים

היכל השבת

תפארת גדולה ועטרת ישועה

לשרתו ולכבדו - 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספורי'. 'גוי קדוש' היינו ענין נוסף שיהיו עומדים לפני ה' במעלה ורוממות וקדושה - 'ישראל אשר בך אתפאר'.

ומעלת עניינים אלו, נזכרים בתפילת 'אתה

הדרגה הרמה בישראל - שם ה' נקרא עלינו

עם ישראל נבחר להיות עם ה', עבור תפקיד רם ונשגב - 'ממלכת כהנים וגוי קדוש'.

'ממלכת כהנים', היינו, עם שכל תפקידם ומגמתם הוא להיות כהני ה', לעסוק בעבודתו,

בחרתנו' - 'קדשתנו במצוותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך', היינו שנבחרו ישראל לעסוק במצוות ובעבודת ה'.

אולם כאמור, עוד מעלה נשגבת נאמרה בישראל - 'ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת'. השראת השכינה והדביקות בה! מעלה של השראת קדושה עילאית, אשר מרוממת את ישראל למדרגות רמות. מעלה שהיא כעטרה לראשם - 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך' (דברים כה, י).

אוזר ישראל בגבורה ועוטר ישראל בתפארה

שני מעלות אלו שיש בנו, מתבטאים במעלת הפעולות ועשיית המצוות והעבודה, מחד. ומעלת השלימות בעצם הנפש והארת הנשמה, מאידך. על שני מעלות אלו שזכינו להם, אנו מברכים בכל שחר ברכות מיוחדות - 'אוזר ישראל בגבורה', 'ועוטר ישראל בתפארה'.

ברכת 'אוזר ישראל בגבורה' - היא כנגד מעלת 'קדשתנו במצוותיך וקרבתנו לעבודתך'. הכח שיש לישראל לחגור עוז בעול המצוות, הגבורה שמלבישים על עצמם. איזהו גבור הכובש את יצרו. מעשי המצוות שהם פועלים בגבורתם ובכוחם, שיש להם כח ועצמה להתגבר על היצר ולהתאמץ בעשיית המצוות.

ברכת 'עוטר ישראל בתפארה'. היא כנגד המעלה השנייה - הפאר ואור הקדושה החופף עליהם. 'חכמת אדם תאיר פניו'. 'ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת'. זיו השלימות, וזריחת הנוגה מטוהר נשמתם.

מעלה זו נמשכת ובאה כהמשך מן המעלה הראשונה, כתוצאה מגבורת ופעולת מעשי המצוות, נעשים הם בעצמותם מציאות של קדושה, העומדים לפני ה' ברוממות ותפארת, בכבוד ובהדר. 'ישראל אשר בך אתפאר'.

תפילין של יד כנגד המעשה, של ראש כנגד רוממות המעלה

שני מעלות אלו הם בחינות תפילין של יד ותפילין של ראש. תפילין של יד הוא בחינת

המעשה, הזרוע והלב הפועלים במעשה האדם. תפילין של ראש הוא הפאר והטוטפות, השראת הקדושה והרוממות המאירים בנשמה - 'שמך הגדול והקדוש עלינו קראת' - 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך אלו תפילין שבראש' (ברכות 1).

וכנגד שני עניינים אלו, באו שני ההכרזות 'נעשה ונשמע'. 'נעשה' הוא קבלת מעשה המצוות, ההתגברות על היצר והזריות בפעולתם. ואילו 'נשמע' הוא הרצון לשמוע את חכמת התורה ולרומם את ההשגה. על שניים אלו זכו ישראל לעדי חורב, לשני הכתרים כדאיאת בגמרא (שבת פח:). ובמדרש גילו לנו מה היו שני הכתרים הללו - 'מאה ועשרים רבוא ירדו, ואחד היה נותן עטרה בראשו ואחד חוגרו זין' (במדב"ר טז, כד). כלומר שכנגד 'נעשה' נתקשטו בכלי זיין, כגבור מלחמה 'אוזר ישראל בגבורה'. הגבורה לקיים את המצוות. וכנגד 'נשמע' זכו לעטרה בראשם. 'עוטר ישראל בתפארה', שלימות והארה עליונה, המרוממים את היהודי, וחכמת התורה המאירה את פניו.

בשבת מתבלט ענין תפארת רוממות המעלה

באופן כללי הרי שני מעלות אלו, קיימים תמיד אצל העם היהודי. אך בפרטות, הרי בימות החול בולטת יותר המעלה של 'אוזר ישראל בגבורה', העמל והיגיעה בלימוד התורה, הדאגה והזריות בקיומה, וגבורת מעשה המצוות. ואילו ביום השבת בולטת יותר מעלת 'עוטר ישראל בתפארה'. התוצאה של מעשי המצוות ועסק התורה של ימות החול, מתנוצצת וזורחת בשבת. בשבת זוכים להרגשת והארת אור המצוות ואור התורה. כל המצוות שעושים בימות החול, אזי בשבת רושמים וקדושתם מורגשת בנפשם, ולימוד התורה שעוסקים בה בימות החול, מאירה על פניהם. בחינת - 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת'. בשבת קודש רואים יותר את 'שם ה' נקרא עליך'. וכדאיאת בחז"ל - 'לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת כמו שהוא דומה בשבת' (ב"ר יא, ב). ועוד אמרו - 'השבת מוספת קדושה על ישראל' (מכילתא פרשת כי תשא).

ואשכון בה כאילו הוא ארון' (רש"י שם). כלומר כל יהודי יהיה מקום להשראת השכינה, כמו הארון שבקודש הקדשים. ובעולם הבא - 'צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה'. ומעין זה זוכים בעוה"ז, בשבת קודש.

בשבת מאיר בקרבו כל מה שעמל בימות החול

בשבת קודש מכיון שכבר הגיע לרוממות וטהרת הלב ורגשות קודש, אזי מעצמו מתעורר לבו לכל ענייני המצוות והתורה.

וכמו שכתב בספר 'נועם אלימלך' (פרשת וישלח) - 'כפי הנהגתו של אדם כל ימי השבוע ימי החול במחשבות טהורות בתפילה, אזי בשבת קודש נתוספו בו קדושה יתירה יותר ויותר'.

ועיין בספר 'עבודת ישראל' להמגיד מקאזניץ זיע"א (סוכות) - 'צריך כל אדם להכין עצמו בימי החול, ולהתבודד עם קונו ולטהר ולקדש, כדי שיהיה בשבת קודש השלהבת עולה מאליה'.

וכדברי השם משמואל (תולדות תרע"ד) - 'וכל מה שהכניע לקדושה על ידי עבודתו בששת ימי המעשה, כשהגיע יום השבת נכלל בקדושה, וכפי שטרח בששת ימי המעשה יאכל בשבת'.

וראה עוד שם בשם אביו בעל 'אבני נזר' (יתרו תרע"ה) - 'שכך הוא הסדר, שבששת ימי המעשה תהיה עבודת האדם בבחינת אתכפאי, ואז זוכין בשבת לבחינת אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירא למיתקא, אך באם איננו בששת ימי המעשה בבחינת אתכפאי, אינו יכול לזכות בשבת אלא לבחינת אתכפאי'.

ובספר 'שפת אמת' (יתרו תרל"ו) - 'כי ה' יתברך נתן יום השבת למנוחה, שכל העבודות המוטלין על האדם יעשה רק בימי המעשה, ובשבת קודש אין צריך עבודה בשום דבר אף במלחמת היצה"ר, דכתיב ששת ימים תעבוד. ואם היינו מקיימין העבודה כראוי אז ביום השביעי כו' - לה'. ומה שאין מרגישין המנוחה כראוי בשבת, הוא ע"י חסרון עבודה בחול כמו שאמרו מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת'.

ושם (יתרו תרמ"ח) - 'הקב"ה נתן זמנים ושעות

בשבת קודש גם בלי התפילין, ישראל מעצמם מצויינים באור ה', וכדאיתא בגמרא ששבת פטור ממצות תפילין מהטעם שתפילין הם אות - 'יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות' וברש"י - שהן עצמן אות בין הקב"ה לישראל דכתיב כי אות היא וגו' (מנחות לו). והנה התפילין מלבד היותן אות הרי הם גם טוטפות, ומאחר שפטרו לגמרי ממצות תפילין בשבת, הרי שיש בשבת גם בחינת 'טוטפות'. והיינו שהשבת היא פאר וגדולה. כמו שתיקנו בנוסח תפילת מנחה של שבת - 'תפארת גדולה ועטרת ישועה, יום מנוחה וקדושה לעמך נתת'. וכן בברכת ההפטרה - 'ועל יום השבת שנתת לנו ה' אלוקינו לקדושה ולמנוחה לכבוד ולתפארת'. הרי שהשבת היא גם אות קדושה וגם עטרה ותפארת.

אור המצוות של כל הימים מזכך ומקדש את ישראל, וכתוצאה מכך קדושה זאת מתגלית ומאירה בנפש האדם בשבת, והשראת השכינה חופפת עליו.

בשבת אור המצוות חופף על האדם

על ידי קיום המצוות של ימות החול, אשר בא מתוך 'גייעה וכפיה עצמית, שהאדם טורח ועמל לכוון עצמו לטוב. מתוך כך מתיישר לבו ומתעלים שאיפותיו, כי - 'אחר הפעולות נמשכים הלבבות' (ספר החינוך מצוה טז). וכל מצוה ולימוד תורה מוסיף קדושה על האדם ושלימות בנפשו. ובשבת הוא הזמן שהאדם זוכה להארה זו, שמאיר בלבו שלימות וקדושה זו, אשר קנה לעצמו בעבודת המצוות ועמל התורה בימות החול, בחינת 'מי שטרח בערב שבת הוא יאכל בשבת'.

ובספר 'עונג שבת' (עונג ליל שבת דף ח) הביא בשם המקובלים - 'סוד 'ביומו תתן שכרו' - ר"ת שבת, פירוש כי ביום השבת נותנין שכרו ממה שלמד בימי החול, וממה שעסק בתורה ומצוות, שנותנין לו הארה גדולה לנשמתו'.

וכפי שיהיה לעתיד לבא, באופן גדול ונגלה, אחר שיעבור תקופת העשייה והעמל והגייעה, ויתחיל העת של 'מתן שכרם', בימות המשיח, כאשר מבשרנו הנביא - 'לא יאמרו עוד ארון ברית ה' (ירמיה ג). 'כי כל כניסתכם תהא קדושה

שנפתחים שערי התורה, וכפי היגיעה בכל עת בתורה, זוכין לזו השעה שנפתח שער התורה וכו'. 'פתחו לי פתח כפתחו של מחט', הוא יגיעת האדם בימי המעשה, ו'אנכי אפתח לכם פתח כפתחו של היכל ואולם', הוא בשבת קודש, כמו שכתוב 'וביום השבת יפתח'.

ועוד שם (כי תשא תרל"ג) - 'וכן הענין בשבת קודש, שנקראת מתנה טובה, שכפי היגיעה בימי המעשה, נותנין לו עזר וסיוע של קדושה בשבת קודש. אכן כתיב ועשית כל מלאכתך, שבוודאי מי שעובד השי"ת בכל כוחו, מקבל השבת אחר כך בשלימות. וכו' וזה הרמז נשמה יתירה, כלומר שאינו לפי עבודת העובד, רק שבמתנה ניתן לו יותר מכפי עבודת האדם. וחז"ל הוסיפו שיהיה

כאילו כל מלאכתך עשויה, הוא ע"י השתוקקות והרהורי תשובה, כשבא השבת קודש, ומצטער על מיעוט הכנה, מה שאינו מוכן לקבל קדושת השבת, יוכל להיות כאילו כל מלאכתו עשויה. וכמו שהקב"ה מקבל השבים בתשובה, קודם הסתלקותם מן העולם, וכ"כ בספרים שעש"ק הוא יום מוכן לתשובה'.

וראה עוד שם (יתרו תרל"ט) - 'ובאמת ע"י התשוקה והרצון לקבלת השבת, יוכל להיות נעשה ונגמר כל מלאכתך, כמו שאמרו (בזוה"ק) בעלי תשובה בחילא סגי בשעתא חדא ורגעא חדא מתקנין הכל עיי"ש. לכן איתא שיש רשות לאדם לרוץ ברה"ר בערב שבת בין השמשות, והבן זאת'.

הכמה ומוסר

תפילה - עבודת הלב

עיקר התפילה בלב

'ולעבדו בכל לבבכם - איזו היא עבודה שהיא בלב, הוי אומר זו תפילה' (תענית ב.). 'ועבדתם את ה' אלוקים זו קריאת שמע ותפילה' (בבא קמא צב:).

הנה ממה שקראו חז"ל לתפילה 'עבודה שבלב', אנו למדים שכונת הלב בתפילה, אינה רק תנאי שיהא מוסיף ומצרף כוונה אל אמרי פיו, אלא שורש עבודה זו היא בלב, דהיינו לעמוד לפני המלך לבטא לפניו את מה שבלבו, לתנות שבחיו והילוליו, ולבקש מאתו את כל הדברים שנפשו חפצה בהם, וזה כל יסוד העבודה שבתפילה, לרכז מחשבתו ולשפוך את לבו בשיחתו נוכח פני ה'.

ואדרבה חלק הדיבור בפה בתפילה הוא אשר בא רק כתנאי והשלמה על רחשי הלב, כלומר שעצם ומהות התפילה הוא הבעת חפצו ומשאת נפשו שמקור תנועתם הוא ברגשי הלב, אולם לא סגי לפנות אל השי"ת במאוויי לב בלבד, אלא צריך שתהא המיית לבו עולה על גדותיה ופורצת החוצה, ותבוא לידי הבעה וביטוי באמרי פיו. ועוד, שכן הוא מגדרי משפטי ההלכה דלא סגי בהרהור

הלב, ודברים שבלב אין די בהם בכדי לצאת ידי חובת תפילה, אלא צריך שהגיון לבו יבוא לידי גילוי בשפתיו. אך הדיבור משמש רק כצינור להעביר ולהוציא את השתוקקות הלב אל הביטוי בפועל.

ולפי זה נמצא, שתפילה בלי כוונה אין היא רק תפילה מחוסרת שלימות, אלא כל עיקרה ועבודתה של תפילה אין כאן. וכמו שכתב הרמב"ם - 'כוונת הלב כיצד, כל תפילה שאינה בכוונה אינה תפילה, ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה. מצא דעתו משובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל, עד שתתיישב דעתו. כיצד היא הכוונה, שיפנה את לבו מכל המחשבות, ויראה עצמו כאלו הוא עומד לפני השכינה לפיכך צריך לישוב מעט קודם התפילה כדי לכיין את לבו ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים' (הלכות תפלה פ"ד הט"ו).

וכן כתב הרא"ש ב'ארחות חיים' - 'כוון בתפילתך כי התפילה היא עבודת הלב, וללא כוונה אינה תפילה' (פסקא לו).

ובספר 'יד הקטנה' - 'אע"פ שעכשיו אין חוזרין בשביל חסרון הכוונה, הטעם הוא שגם כשיחזור,

תפילה רחמים ותחנונים לפני המקום ב"ה הוא מן השלימות היותר גדולה, והקניין היותר נבחר לאדם על פני חלד' (קובץ אגרות ח"ג סימן קנא).

ופשוט, שצורת הכוונה בתפילה אינה שאחר שמוציא את התיבות מהרהר בפירושם, אלא קודם מחשב בעניינם ומתעורר להם ומתוך כך אומר אותם, כלומר שאין מטרת דיבור התפילה בכדי לעורר את המחשבה, אלא כאדם המדבר עם רעהו, שהדיבור הוא תוצאה ממחשבתו.

העבודה הכבירה - ריכוז המחשבה בתפילה

הנה מצות התפילה הוא מהדברים שצריכים חיזוק (ברכות לב:), כי חוסר הכוונה בתפילה הוא דבר שאין אדם ניצל ממנו בכל יום כדאיתא בחז"ל (בבא בתרא קסד: ובתוס' שם). ומה מאד מגונה הדבר כאשר ניצב האדם לפני קונו ופיו ממלל למלך עליון דברי שבח והודאה, בקשות ותחנונים על נפשו ונפשות ביתו וכל בית ישראל, ולבו לא נכון עמו, והמוני מחשבות מציפים את מוחו, מכל ענייניו ועסקיו, דאגותיו וטרדותיו.

הנה כל שעות היום נתונים לו לאדם ופנויים עבורו לעסוק במחשבות עסקיו וענייניו, ובכל זאת הרי בדקות הספורות של תפילת העמידה שיעודם להיות בלתי לה' לבדו, ולפנות לבו ולהסיר בעת ההיא כל מחשבותיו ועסקיו. משום מה דווקא ברגעים יקרים אלו כאילו נפתח פתח אליו נדחקים כל המחשבות השונות. מכל מה שעבר עליו בעבר ובהווה, ומתכנן עצות ותכניות, נישא על כנפי העתיד, ומפליג למרחבי ארצות, הכל חולף במחשבתו, ואף הגיגי חכמה ותורה מוצאים לעצמם מקום בשעת התפילה. והנה אם לא ישנס האדם מתניו ויתאמץ בכל כוחו לרכז מחשבתו בתפילה בלבד, אזי יאבד רוב תפילותיו בהעדר כוונה.

וכבר בחז"ל איתא שצריך מסירות רבה וריכוז הנפש באחיזה איתנה להסיר מדעתו כל המחשבות כדי לכוון כראוי, כפי שאמרו - 'אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו' (תענית ה:). וברש"י - 'כלומר, שנפשו מכוונת בכפו'.

קרוב הוא שלא יכווין, א"כ למה יחזור בחינם, אבל באמת התפילה בחסרון בלא כוונה אינה נחשבת לכלום, ולא מידי הוא דעביד שהוא כל עיקר מצות התפילה כמו שנאמר ועבדתם את אלוקים, ולמדו מפי השמועה שעבודה זו היא עבודת הלב שנאמר ולעבדו בכל לבבכם ואמרו איזו היא עבודה שבלב זו תפילה, הרי קראו לכל עיקר מצות התפילה עבודת הלב אבל לא עבודת הפה, ואם לא כיוון לבו בה הרי אין כאן עבודת הלב ולא קיים המצוה כלל' (הלכות תפילה אות י').

החזו"א - התפילה מצוה עיונית

וכה הם דבריו הנפלאים של מרן החזו"א - 'התפילה, אם היא מצוה מעשית אצלנו, אחרי שערכו לנו אנשי כנסת הגדולה נוסח ערוך ומסודר בלתי משתנה, הינה אמנם מצוה עיונית בעיקרה וחובת הלב, וכל שלא יצא ידי חובתה מצד הלב, לא עשה גם במעשה מאומה. שאין תפילה אלא עבודה בלבו של אדם, כמו שאמרו ולעבדו בכל לבבכם - איזו היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפילה.

העבודה בכל לב שנדרש מן האדם לפני בוראו יתברך, היא תפילה. אין לו לאדם שעה אחת בעולמו שחפציו הושלמו ותאוותו בידו, והוא תמיד כמשתדל לבקש את החסר לעמדו וקיומו וכרוף להדוף מעל ראשו צבא הפגעים אשר יכתירוהו לבקרים, ואם אחרי חוזק החפץ ושקידת ההשתדלות ישכח את יוצרו אדון כל המעשים ומחולל כל המאורעות ואשר בלעדו לא יועילוהו כל המעשים ולא יעצרוהו כל הכנותיו, היסכנו תפילותיו, אוצר של מילים צפופה הפה? הזו מצות תפילה? לכבד בפה והלב רחוק, הלא יספות חטא על פשע, על לב האבן אשר לא ימס מזרם קודש אשר ימטירו עליו מסדרי התפילה בעזוז קדשם, אשר הסתירו בכנפי מעייני תפילתם, והוא נרדם בתרדמתו ולא ייעור לקול הקורא.

אמנם הדבר פשוט ומורגש בשכל, אכן מה מאד יכבד על האדם להרפא מחולי זה ולהשתלם במצות התפילה, כי אם אמנם עשיית תפילה קבע הוא נמאס במושכל ראשון, אבל עשיית

ועיקר קושי זה הוא כאשר אין האדם נמצא לגמרי בתוך מצב התפילה. ומשום כך, אף שמשתדל לכוון, בכל זאת יש עדיין מקום בלב לענייני חוץ, ובכך נפרץ הפתח לכל העניינים להשתלט על דעתו ומוחו. והנה אין העצה לכך לסלק המחשבות בגערות ולגרשם במקלות, אלא בכך שיכניס עצמו לעולמה של תפילה, להגות בדבר הנשגב הזה שהשכינה מופיעה מולו, וכל מעייניו עתה יהיו בהקב"ה ובהכוונת לבו לדבר אליו בנוכח. שהרי כאשר אדם מדבר עם חבירו אין לו שום בעיה של מחשבות זרות באמצע שיחתו, וכל הקושי לכוון בתפילה הוא משום שאין רואה את הדבר בעיניו כיצד ה' עומד למולו ושומע אותו, ומוטל על האדם להתרכז ולצייר לפניו את הדבר במוחש, מאחר שכן הוא באמת, שהשכינה ננגדו.

לדבר אל ה'

ונוסף על כללות כוונת העמידה לפניו יתברך, עליו לעורר בלבו וטוכן כל ברכה וברכה ועניינה, שכן כל הברכות הללו אין אמירתם "חיוב הזכרה" למלל בפה, אלא הם תמצית הרצונות והבקשות והצרכים של כל יהודי. וכאשר לבו ער ונתון לשני הרגשות הללו של התפילה, ממילא ניצול הוא מכל הפרעות חיצוניות ואין טורדות אותו שום הרהורים זרים, ותפילתו נאמרת בכוונה הנכונה אל אזניו הקשובות של אביו שבשמים.

ויש מתמודדים עם כך בעצות שונות, כגון בתנועות חיצוניות בעת התפילה או דברי התלהבות נרגשים לפניו. והנה כל אלו תועלתם קצובה לשעתם, אולם כאשר התפילה באה מתוך האדם עצמו אין הוא נזקק לכל עצה ותחבולה. צריך פשוט לעמוד לפני ה' ולבקש ממנו, לדבר ולהתחנן כדבר בן אל אביו, וכאדם העומד ומבקש מחבירו לבוא לעזרו. וכך יש לעמוד בטבעיות פשוטה ולהתחנן אל ה', אנה ה', עזור לי אלוקי, הטיבה עמדי ושלח לי ישועתך. אבא רחימא - 'ראה נא בענייני וריבה ריבנו' - אנה אני מבקש ממך - 'וגאלנו גאולה שלימה'.

ואמרו חז"ל - 'כשאתה מתפלל, אל תעש

תפילתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ברוך הוא, שנאמר 'כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה' (אבות פ"ב משנה יג). וכן אמרו במשנה בברכות - 'העושה תפילתו קבע, אין תפילתו תחנונים'. ובגמרא (ברכות כט:) - 'מאי קבע - אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא כל שתפילתו דומה עליו כמשוי (רש"י - והיינו לשון קבע, חוק קבוע הוא עלי להתפלל וצריך אני לצאת ידי חובתי). ורבנן אמרי כל מי שאינו אומר בלשון תחנונים. רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר' - (רש"י - מי שאינו יכול - לכוין לבו לשאל צרכיו. לחדש בה דבר - בבקשתו, והיינו לשון קבע כיום אתמול כן מחר).

ועיין במשנה ברורה - 'כמשא - פירוש אע"פ שאומרה בלשון תחנונים, אם אינו מחשב כמו שצריך דבר ובא לבקש מלפני המלך, אלא שמתפלל מפני החיוב לצאת ידי חובתו אינו נכון, ומאוד צריך לזהר בזה' (סימן צח סק"ט).

כוונת התפילה אין משמעותה להעביר הדברים בדעתו ובמחשבתו, אלא לבקש בתאוות לבו ורצון שאיפתו. שאלו הדברים דרושים לו ונפשו חפצה בהם. הוא מבקש דעת, תשובה, סליחה, גאולה, רפואה, פרנסה, קיבוץ גלויות, וכן כל הברכות הם בקשות שהוא צריך אותם עד מאד, והוא מתפלל ומתחנן מעומקא דליבא כי ימלא ה' כל משאלותיו ומאווייו.

התפילה תמצית הצרכים של כל יהודי

חז"ל קבעו את הברכות הללו בידעם ברוחב ליבם שאלו הם תמצית כל צרכיו ורצונותיו של היהודי. כשקבעו ברכה על השבת המשפט, משמעות הדבר היא כי זו היא שאיפתו של כל יהודי, כשם שצרכיו כוללים 'רפאנו' ו'ברך עלינו', נחוץ לו גם 'השיבה שופטינו' 'השפלת המינים' ו'על הצדיקים'. תפילות אלו, הבקשות הללו, אלו הם רגשות היהודי. חז"ל העמידו לנו את מבנה שאיפותיו של כל יהודי, הוא זקוק להרמת קרן הצדיקים ולבניין ירושלים ולמשיח בן דוד. וכן בברכות סדר השבח, הוא משווה לפניו את עוצם

פעולות ה' ומתרגש מגדולתו וקדושתו יתברך ומביע התפעלותו בתיבות התפילה.

ואכן דבר זה יכול להוות מבחן לכל אחד, לעשות חשבון נפשו עד כמה תוססים בקרבן הרגשות הנכונים של יהודי, האם נוגעים ללבו כל תוכן ברכות התפילה, אשר חז"ל קים להו שכל יהודי צריך להביע זאת מליבו, זוהי צורתו של יהודי. אין די בכך שאנו מבינים בשכלנו שכך צריך וראוי לחוש. אמירת 'ולירושלים עירך', צריכה להיות מתוך הרגשת הלב וגעגוע נפשי עד כמה חסר לנו שיבת ה' לירושלים, ועל האדם לבחון עצמו האם חש הוא כן או שאומר זאת רק משום שכך נקבע הנוסח.

וכאשר מגיע האדם לתפילה באופן כזה, בוודאי שאין לו כל התמודדות של 'מחשבות זרות', שהרי כל ברכה וברכה היא עולם מלא ובקשה בפני עצמה, וכל כולו שקוע ונטוע נוכח פני ה' ומבקש ומתחנן. אין לו כל צורך בתנועות חיצוניות ופעולות המביאים לתסיסת התלהבות רגעית, מכיון שהתפילה היא אצלו פעולה טבעית הבאה מעצמו של האדם.

אין הוא עוסק ב'מעשה תפילה' אלא הוא 'מבקש' 'משבח' 'מודה', זוהי צורת תפילה אמיתית. ב'השיבנו' הוא מייחל לתשובה שלימה, ובעת ברכת 'סלח לנו' כל מעייניו בציפיה לסליחה. ולפיכך קראו חז"ל לתפילה 'עבודה שלבל' ולא עבודה שבדעת, שכן עבודת לב היא, להתרכז ולכוון את תחושת לבו אל הרגש של כל בקשה, יחד עם ההרגשה המוחשית של עמידה נוכח פני ה'. וכדברי מרן החזון איש - עבודה נאצלה בתפילה, לצייר כמו חי איך שהקב"ה שומע את שיח שפתותינו ומאזין הגיון הלב (קובץ אגרות אות כג).

בקשה בכל לב - שלימות העבודה

והנה האדם הזוכה לדרגה זו הרי הוא מתמוגג על עבודת התפילה כבן המתרפק על אביו, וכל מילה מתוקה לו כדבש, ולא רק שאין התפילה עליו כמשוי אלא הוא מתענג עליה וקשה עליו להיפרד ממנה, וכלשונו של נעים זמירות ישראל - 'כמו חלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל

פ' (תהילים סג). ויונק מכל תיבה ותיבה את זיו צוף מתיקותה, ומביע בזה את דביקותו וגעגועיו ותשוקתו לק-ל חי.

ואדם זה גם כללות הגישה אל התפילה היא אצלו מתוך אושר ושמחת לבב על הזכות הנשגבה. שאף שהמצב בתפילה מוגדר בהלכה בעמידת יראה וכובד ראש כעומד לפני המלך, שכן כך הוא היחס המתחייב מצד גודל קדושתו ית"ש, אולם מאידך הרי זו חביבות יתירה ורוממות נפלאה שזוכה האדם לעמוד נוכח פני ה' ולדבר עמו כדבר איש אל רעהו. השכינה ניצבת מולו, ומלכו של עולם מקשיב ומטה אוזן לתפילתו ואומר לו, שאל בני שאל, שאל כל אשר בלבבך. היש לך חיבה גדולה מזו. וכמו שאמר הכתוב - 'כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקיננו בכל קראנו אליו' (דברים טז). וכדברי דוד המלך ע"ה - 'אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני כי הטו אזנו לי' (תהילים קטז).

והנה עצם הדבר שהאדם משווה נגד פניו את נוכחות השכינה, ותולה כל יתרו אל ה' ומכניע עצמו ואליו הוא נושא את נפשו זו עצמה היא העבודה שבתפילה, ועולה היא לרצון לפניו יתברך כעבודת בית המקדש כעולה וכקרבן. וככל שמתחזקת הרגשתו ומתעצמת תחושתו בעמידה נוכח פני ה', וכמידת תוקף עתירתו ופנייתו אך ורק אל ה', יש בכך יותר 'עבודה' לפניו ויותר ריצוי, ובזה מקיים את התפקיד הרם והנעלה להיות ממלכת כהנים ולעבוד את ה'.

התודה והברכה לידידנו הנעלים
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו

הרב **הלל גולומב** שליט"א
לרגל הולדת הבן למזל"ט

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו

הרב **שמעון בר"מ רבינוביץ** שליט"א
לרגל הולדת הבן למזל"ט

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
mechonbenmelech@gmail.com נא לפנות ל-054-8422488 או למייל